

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи **Олійник Ірини Сергіївни** **«Підвищення ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток шляхом оптимізації психологічного клімату команди»**, представленої для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 – Фізична культура і спорт

Рецензенти, затверджені згідно з рішенням вченої ради Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (протокол № 1 від 28.08.2021 р.): О.О. Мітова – доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри спортивних ігор ПДАФКіС та В.В. Шуба – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології ПДАФКіС проаналізували результати і повноту виконання здобувачем ступеня доктора філософії Олійник І.С. освітньо-наукової програми, індивідуального плану наукових досліджень, ознайомилися з текстом дисертації та опублікованими науковими статтями за напрямом дисертації, актом метрологічної комісії ПДАФКіС, а також заслухали доповідь основних положень дисертаційної роботи здобувача у вигляді презентації на фаховому семінарі та відповіді здобувача на запитання учасників фахового семінару.

Актуальність теми дисертації. Швидкий розвиток волейболу в Україні та за кордоном характеризується великим рівнем конкурентності. Саме тому волейболісткам необхідно показувати максимальні результати змагальної діяльності за рахунок підвищення показників фізичної, технічної та тактичної підготовки, які знаходяться на межі людських можливостей. Але навіть їх часто буває недостатньо, для демонстрації найвищого результату. Така ситуація вимагає від спортсменів та їх тренерів негайний пошук нових можливостей, одним з варіантів яких є оптимізація психологічного клімату спортивної команди.

Аналіз літературних даних дозволив автору встановити наявність значної кількості наукових досліджень, спрямованих розв'язанню проблеми підвищення ефективності змагальної діяльності у волейболі. Однак, більшість фахівців наполягають удосконаленні саме технічної, тактичної та інших видів підготовки спортсменів. В той час, як мало уваги приділяється саме психологічній підготовці впродовж річного циклу підготовки кваліфікованих волейболісток.

Аналіз наукових даних дозволив автору виявити обмежену кількість експериментальних досліджень стосовно оптимізації психологічного клімату в спортивній команді кваліфікованих волейболісток з метою підвищення результатів їх змагальної діяльності на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей.

Дисертація виконана на високому науковому рівні, що зумовлено правильно обраним методологічним підходом, застосуванням інформативних методів дослідження, достатньою для достовірних висновків документальною базою, коректністю та ґрунтовністю аналізу та систематизації отриманих нових знань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась згідно із тематичним планом наукових досліджень Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту на 2016-2020 рр. за темою «Теоретико-методичні основи планування та контролю у спортивних іграх у процесі багаторічного удосконалення» (номер державної реєстрації 0116U003012) та на 2021-2025 рр. за темою «Удосконалення різних сторін підготовленості спортсменів, які спеціалізуються у спортивних іграх на різних етапах багаторічної підготовки» (номер державної реєстрації 0121U108307).

Наукова новизна одержаних наукових результатів полягає в тому, що в роботі вперше:

– уперше розроблено авторську методику оптимізації психологічного клімату в спортивній команді кваліфікованих волейболісток на засадах

цілеспрямованого впливу на особистісний розвиток, поліпшення міжособистісної взаємодії в спортивній команді, покращення зв'язків в системі «тренер – спортсмен», а також формування навичок оптимізації психологічного клімату в команді;

– уперше запропоновано алгоритм процесу оптимізації психологічного клімату в спортивній команді, який вміщує теоретичний рівень (розширення знань стосовно феномену психологічного клімату в спортивній команді) та практичний рівень, який включає такі етапи: діагностичний (оцінка індивідуально-особистісних характеристик спортсменок та тренерів, особливостей взаємодії та показників психологічного клімату), апробаційний (застосування авторської методики) і контроль-корекційний (підведення підсумків і надання практичних рекомендацій тренерам);

– уперше вивченні й виявленні взаємозв'язки між показниками психологічного клімату в команді кваліфікованих волейболісток та показниками їх змагальної діяльності, а саме – кількості ефективних подач («Асе»), кількості ефективних блокувань, кількості набраних очок за гру;

– уперше розроблено комплекс спеціальних вправ для підвищення рівня сприятливості психологічного клімату у волейбольній команді в процесі підготовчого періоду річного циклу;

– доповнено дані щодо використання засобів і методів оптимізації психологічного клімату в спортивній команді;

– розширено дані про необхідність врахування типу темпераменту спортсменок у змагальній діяльності кваліфікованих волейболісток;

– підтверджено дані щодо позитивного впливу особистісних характеристик волейболісток на психологічний клімат у спортивній команді та ефективність змагальної діяльності;

– підтверджено дані про значущість позитивного психологічного клімату для успішної змагальної діяльності спортсменів;

– дістали подальшого розвитку уявлення про вплив особистості тренера на оптимізацію психологічного клімату спортивної команди.

Практичні результати роботи, їх рівень і ступінь впровадження.

Практична значущість роботи полягає у впровадженні авторської методики оптимізації психологічного клімату в спортивній команді кваліфікованих волейболісток; у розробці комплексу спеціальних вправ для формування психологічного клімату у волейбольній команді; у розробці науково-обґрунтованих практичних рекомендацій тренерам, щодо оптимізації психологічного клімату. Матеріали дисертаційного дослідження рекомендовано використовувати при розробці навчально-методичних посібників у волейболі, інших ігрових командних видах спорту, а також, при проведенні лекційних і методичних занять для фахівців у сфері фізичної культури і спорту.

Результати проведених досліджень впроваджені у навчально-тренувальний процес жіночих збірних команд з волейболу Бердянського державного педагогічного університету, Запорізького державного медичного університету, Запорізького національного університету, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, федерації волейболу Запорізької області, ВК «Орбіта-ЗНУ-ОДЮСШ» (м. Запоріжжя), ВК «Полісся-ШВСМ-ЖДУ» (м. Житомир) та СК ЗДМУ «Медик» (м. Запоріжжя). А також використані у навчальному процесі студентів Запорізького національного університету під час викладання дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія та методика обраного виду спорту (спортивні ігри)», «Психолого-педагогічні основи фізичного виховання та спортивного тренування», «Волейбол з методикою викладання», «Педагогіка тренерської діяльності»; Бердянського державного педагогічного університету під час викладання дисциплін «Теорія і методика обраного виду спорту (ігрові види)», «Загальна теорія підготовки спортсменів»; Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького під час вивчення таких навчальних дисциплін, як «Спортивні ігри з методикою викладання та навчальною практикою», «Рухливі ігри з методикою викладання», «Теорія і методика фізичного

виховання», «Організація та методика спортивно-масової роботи», «Спортивно-педагогічне вдосконалення з обраного виду спорту»; Запорізького державного медичного університету під час викладання дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання», «Фізичне виховання», «Фізичне виховання та здоров'я», «Сучасні фітнес технології», що підтверджують відповідні акти впровадження.

Особистий внесок здобувача полягає в аналізі літературних джерел, проведенні експериментальних досліджень, систематизації та інтерпретації фактичного матеріалу, теоретичній розробці та експериментальній перевірці ефективності авторської методики оптимізації психологічного клімату в спортивній команді кваліфікованих волейболісток.

Ступінь обґрунтованості і достовірності положень та висновків, сформульованих у дисертації. Методологія досліджень базувалася на актуальній науковій проблемі підвищення ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток за рахунок оптимізації психологічного клімату команди на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. Визначення сфери та напрямів її вивчення органічно супроводжується подальшим поглибленням і конкретизацією об'єкта та предмета дослідницької діяльності, адекватних теоретичних і практичних завдань та методів їх вирішення. Розв'язування поставлених у роботі завдань супроводжується використанням комплексу сучасних взаємозв'язаних методів дослідження, яке було проведено на достатньому фактичному матеріалі, що цілком забезпечує належну достовірність і обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи та сформульованих у ній висновків.

Дисертація Олійник І.С. оформлена згідно до загальноприйнятих вимог і складається з анотації, вступу, п'яти розділів власних досліджень та їх аналізу, рекомендацій щодо наукового і практичного використання здобутих результатів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Текстовий матеріал дисертації наочно проілюстрований таблицями і рисунками, які

повною мірою відображають зміст проведеної роботи. Цифрові дані статистично оброблені і адекватно проаналізовані.

У вступі обґрунтовано актуальність роботи, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, визначено особистий внесок автора, зв'язок роботи з науковими темами, наведено дані щодо апробації роботи та висвітлено кількість публікацій.

У першому розділі «Психологічна підготовленість як фактор підвищення ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток» подано всебічний аналіз науково-методичної літератури та узагальнення передового досвіду, який свідчить про те, що рівень соціально-психологічних взаємодій в команді багато в чому визначає ефективність ігрових дій спортсменів в екстремальних умовах змагальної боротьби. Визначено, що психологічний клімат в команді кваліфікованих волейболісток являє собою відносно стійкий, типовий для даної команди емоційно-динамічний настрій, він є інтегральною характеристикою колективу, відображає об'єктивні і суб'єктивні умови життєдіяльності команди.

Встановлено, що недостатнє приділення уваги такому поняттю як психологічний клімат значно знижує можливості команди в досягненні спортивних результатів, розкриття ігрового потенціалу кожного члена спортивного колективу, звужує можливості тренерського складу щодо керівництва командою. Критичний аналіз літератури та практичний досвід показують, що психологічний клімат у підготовці кваліфікованих волейболісток є обов'язковою складовою їх становлення, як майбутніх висококваліфікованих спортсменок. В літературі майже відсутні матеріали дослідження щодо підвищення змагальної діяльності спортсменів шляхом оптимізації психологічного клімату в спортивній команді та психологічної підготовки, а також відсутні розробки, пов'язані з вивченням психологічного

клімату в команді кваліфікованих волейболісток, технологій і методів його оптимізації, що обґрунтовує необхідність розробки окреслених питань.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» подано комплекс методів дослідження, їх зміст, умови використання, обґрунтовано їх вибір відносно об'єкта, предмета, мети та завдань. Наведено організацію досліджень та контингент.

У третьому розділі «Визначення факторів, які впливають на підвищення ефективності змагальної діяльності у волейболі» подана характеристика якісних показників психологічного клімату в волейбольних командах кваліфікованих волейболісток, наведено кількісно-якісні показники змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток.

У четвертому розділі «Авторська методика оптимізації психологічного клімату в спортивній команді кваліфікованих волейболісток та експериментальна перевірка її ефективності» описані передумови організації роботи з оптимізації психологічного клімату волейбольної команди, наведено зміст і структуру методики оптимізації психологічного клімату в спортивній команді кваліфікованих волейболісток, описані особливості психологічного клімату та показники техніко-тактичних дій в змагальній діяльності кваліфікованих волейболісток після впровадження авторської методики.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» узагальнено та систематизовано результати проведених досліджень, а також отримано дані, які підтверджують, доповнюють наукові положення з теорії та методики спортивної підготовки та є абсолютно новими.

Дисертацію завершують висновки, які закономірно витікають із наведеного у роботі матеріалу. Висновки сформульовані у вигляді узагальнюючих і конкретних положень, ґрунтуються на результатах власних досліджень і свідчать про глибинне вирішення поставлених завдань.

В цілому, за змістом дисертаційної роботи, слід зазначити її чітку, логічну побудову, яка повністю відображає шляхи досягнення сформульованих автором цілей і виконання заявлених завдань.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях. За темою дисертації Олійник Ірина Сергіївна на сьогоднішній день 11 опублікованих наукових працях, з яких: 1 входять до наукометричних баз Scopus, 2 – у фахових виданнях України, які входять до міжнародної наукометричної бази; 8 – апробаційного характеру.

Опубліковані роботи за кількістю, обсягом та повнотою викладення належним чином відображають наукові результати, які містяться в дисертації.

1. Oliinyk I., Doroshenko E., Melnyk M., Sushko R., Tyshchenko V., & Shamardin V. Modern Approaches to Analysis of Technical and Tactical Actions of Skilled Volleyball Players. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2021 21(3). 235-243. URL: <https://tmfv.com.ua/journal/article/view/1511> Наукове видання, яке входить до наукометричних баз Scopus. *(Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні схеми дослідження, проведення тестування, математико-статистична обробка та узагальнення результатів).*

2. Олійник І.С. Особливості рольової структури в спортивних командах високої кваліфікації. *Спортивний вісник Придніпров'я*. № 1. 2020. С. 84-90. URL: <http://infiz.dp.ua/misc-documents/2020-01/2020-01-09.pdf> Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

3. Олійник І.С., Дорошенко Е.Ю. Соціометричні показники в системі оцінки психологічного клімату волейбольної команди. *Спортивний вісник Придніпров'я: науково-практичний журнал*. Дніпро: Інновація, № 3, 2018. С. 93-98. URL: <http://infiz.dp.ua/misc-documents/2018-03/2018-03-14.pdf> Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *(Здобувачеві належить участь у пошуку джерел інформації, їх опрацюванні, інтерпретації та здійсненні обробки результатів дослідження).*

4. Олійник І.С., Дорошенко Е.Ю. Залежність психологічного клімату спортивної команди від індивідуально-психологічних особливостей

кваліфікованих волейболісток. Проблеми здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії: матеріали III Всеукраїнської заочної науково-практичної інтернет-конференції відповід. ред. Я.М. Копитіна; наук. ред. М.О. Лянной. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2017. С. 127-132. URL:https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/5867/1/problemi_zdorovya_fizichnoyi_terapiyi_reabilitaciyi_ta_ergoterapiyi_2017_7bb09_145655792_copy.pdf (*Особистий внесок здобувача полягає у проведенні експертного оцінювання, обробці результатів та формулюванні висновків*).

5. Олійник І.С., Мосол Н.О. Особливості морально-психологічного клімату в колективі жіночої волейбольної команди. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2017»: у 4 т. Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. Т.1С. 348-349. URL: http://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc//2017/original/molodaya_nauka_tom_1.pdf (*Здобувачеві належить участь у визначенні актуальності дослідження, пошуку джерел інформації, їх опрацюванні, інтерпретації та здійсненні обробки результатів дослідження*).

6. Олійник І.С. Зв'язок рівня мотивації з психологічним кліматом у волейбольній команді. Молодь та олімпійський рух: Збірник тез доповідей XI Міжнародної конференції молодих вчених, 11-12квітня 2018 року [Електронний ресурс]. К., 2018. С.183-184.

URL: https://unisport.edu.ua/sites/default/files/rozklad/zbirnyk_tez_2018.pdf

7. Олійник І.С., Олійник М.О. Вплив обраних способів реагування в конфлікті на психологічний клімат спортивної команди кваліфікованих волейболісток. Актуальні проблеми медико-біологічного забезпечення фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації. Збірник статей V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Харків: ХДАФК, 2019. С. 89-95. URL: <https://khdafk.kh.ua/wp-content/uploads/2019/05/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%A1%D0%9C%D0%91%D0%90-2019-3.05.19-1.pdf>

(*Здобувачеві належить участь у пошуку джерел інформації та інтернет-*

ресурсів, їх опрацюванні, інтерпретації та здійсненні обробки результатів дослідження).

8. Олійник І.С. Особливості психологічного клімату у волейбольній команді. Молодь та олімпійський рух: Збірник тез доповідей XII Міжнародної конференції молодих вчених, 17 травня 2019 року [Електронний ресурс]. К., 2019. С.153-154. URL: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/zbirnyk_tez_0.pdf

9. Олійник І.С. Визначення ролі структури в спортивній команді, як одного з визначальних факторів успішності змагальної діяльності. Фізична активність і якість життя людини [текст]: зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. Інтернетконф. (10 черв. 2020 р.) уклад.: А.В. Цьось, С.Я. Індика. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. С.52. URL: <https://conferences.vnu.edu.ua/public/conferences/Tezu2020.pdf>

10. Олійник І.С. Оцінка групової ефективності в спортивних командах високої кваліфікації. Актуальные проблемы физического воспитания спорта и туризма. Материал VI международной научно-практической конференции. Мозырский государственный пед. университет им. И.П. Шамякина. 8-10 октября. Мозырь, Республика Беларусь, 2020. С. 221-223.

11. Олійник І.С. Групова ефективність як складова успіху в волейболі. Актуальні проблеми фізичної культури, спорту і здоров'я: матеріали міжн. наук. інтернет-конф. (Черкаси, 27-28 травня 2020 р.). Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2020. С.107-111. URL: <https://drive.google.com/file/d/1aXZYUpsqi8ufn7o105Zz-Z0z0kEKHh8/view>

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертаційного дослідження було оприлюднені:

– на міжнародному рівні: XIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (м. Дніпро, 2018); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (м. Дніпро, 2020); XI Міжнародна конференція

«Молодь та олімпійський рух» (м. Київ, 2018); V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми медико-біологічного забезпечення фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (м. Харків, 201); VIII Международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы физического воспитания, спорта и туризма», (г. Мозырь, 2020); Міжнародна наукова інтернет-конференція «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я», (м. Черкаси, 2020); IV Міжнародна науково-практична конференція «Фізична активність і якість життя людини» (м. Луцьк, 2020);

– на всеукраїнському рівні: III Всеукраїнська заочна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії» (м. Суми, 2017); X університетська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2017», (м. Запоріжжя, 2017);

– на регіональних конференціях молодих вчених «Молоді науковці – спорту Придніпров'я» (Дніпро, 2018–2020 рр.).

За рішенням Вченої ради Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (протокол № 1 від 28.08.2021 р) фаховий семінар з попередньої експертизи дисертації Олійник І.С.. відбувся 26.10.2021 р. на кафедрі спортивних ігор, під головуванням зав. кафедри спортивних ігор, д.фіз.вих., доцента Мітової О.О. та за участю призначених рецензентів (доцент, д.фіз.вих. Мітова О.О., доцент, к.пед.н. Шуба В.В.), а також запрошених співробітників кафедр боксу, боротьби і важкої атлетики, легкої атлетики, водних видів спорту, ТМСП Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота Олійник Ірини Сергіївни «Підвищення ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток шляхом оптимізації психологічного клімату команди» (науковий керівник – д.фіз.вих., професор Дорошенко Е.Ю.), є

закінченою науково-дослідною роботою, яка містить нове вирішення актуального наукового завдання сучасного волейболу. За оформленням і структурою дисертаційна робота відповідає основним вимогам, представленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

ВИСНОВОК

Розглянувши дисертацію **Олійник Ірини Сергіївни «Підвищення ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток шляхом оптимізації психологічного клімату команди»** та наукові публікації по темі дисертації, визначивши особистий внесок у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях, опублікованих із співавторами, а також за результатами попередньої експертизи (фахового семінару), вважаємо, що робота є актуальною, являє собою повністю закінчену наукову працю, проведену із застосуванням сучасних методів досліджень, має наукову новизну, практичне значення, адекватна поставленій меті та містить висновки, які відповідають завданням. В роботі відсутні порушення академічної доброчесності. Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, передбаченим п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудженням ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року, відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та може бути рекомендована до офіційного захисту в спеціалізованій вченій раді.

Рекомендується порушити клопотання перед МОН України про утворення спеціалізованої вченої ради для розгляду та проведення разового захисту дисертації Олійник Ірини Сергіївни у складі:

Голова спеціалізованої вченої ради: Приходько Володимир Васильович, завідувач кафедри теорії та методики спортивної підготовки Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, доктор педагогічних наук, професор Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Рецензент: Мітова Олена Олександрівна, доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри спортивних ігор Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Рецензент: Шуба Вікторія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Опонент: Шинкарук Оксана Анатоліївна, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, Національний університет фізичного виховання та спорту України, завідувач кафедри кіберспорту та інформаційних технологій.

Опонент: Іващенко Олена Олександрівна, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання, Дніпровський державний аграрний університет.

Рецензенти:

завідувач кафедри
спортивних ігор ПДАФКіС,
д.фіз.вих., доцент

Олена МІТОВА

доцент кафедри педагогіки
і психології ПДАФКіС,
к.пед.н., доцент

Вікторія ШУБА

Підписи Мітової О.О., Шуби О.О. засвідчують:
Начальник відділу кадрів

Наталія ДЕМ'ЯНОВА